

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

EULALIA

European Latin Linguistic Assessment

Erasmus+ Strategic Partnership for Higher Education (2019-2022)

(2019-1-IT02-KA203-062286)

[*https:// site.unibo.it/ eulalia/ en*](https://site.unibo.it/eulalia/en)

O 1: European Latin Language Certification – Basic Level

Methodological and Pedagogical tools

LEXICON

(Swedish Version: 31.05.2021)

Project Coordinator:

Alma Mater Studiorum – University of Bologna (Italy)

Project Partners:

University of Köln (Germany)

Catholic University of the Sacred Heart – Milan (Italy)

University of Rouen (France)

University of Salamanca (Spain)

University of Uppsala (Sweden)

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Om latinets uttal

Guido Milanese*

1 Historisk bakgrund

Frågan om latinets uttal har varit föremål för forskning och för historiska och pedagogiska överväganden under århundraden, åtminstone sedan Erasmus och Justus Lipsius. Efter den period under senantiken och den tidiga medeltiden när latinet splittrades, tillkom ett förslag om det nya "internationella latinet", tydligt åtskilt från de romanska språken, med en typ av uttal där kopplingen mellan fonem och grafem tenderade att vara tydlig och entydig. Under medeltidens gång utmejslades nya nationella uttal, påverkade av de enskilda talade språkens fonetiska situation. Men särskilt från 1800-talet, eftersom latinet då började studeras från en historisk utgångspunkt och inte längre från en retorisk, flerdubblades antalet undersökningar som syftade till att fastställa ett uttal som var bättre avpassat för latinundervisningen, vilket ansågs vara latinet från sen republikansk tid och från tidig kejsartid. Samtidigt hade den katolska kyrkans strävan att göra liturgin och den sakrala musiken enhetliga lett till att man (åtminstone i teorin) infört det latinska uttal som användes i Rom, vilket i stora drag motsvarade det senantika uttalet och det internationella uttalet från den karolingiska tiden.

2 Den nuvarande situationen

I många nyare pedagogiska traditioner valdes en form av uttal som allmänt kallas det rekonstruerade "klassiska" uttalet, som torde motsvara det allmänna uttalet under den sena republiken och den tidiga kejsartiden. I Italien är det kyrkliga uttalet alltså mycket spritt; det tillämpas också internationellt vid katolska institutioner där man använder den traditionella latinska liturgin. Den som håller på det rekonstruerade "klassiska" uttalet gör det eftersom det med större sannolikhet liknar latinet från den "klassiska" epoken. Den som föredrar det kyrkliga uttalet gör det därför att det kyrkliga uttalet, till skillnad från det "vetenskapliga" uttalet, är ett historiskt levande och äkta uttal, inte ett som har rekonstruerats arkeologiskt. Dessutom är det rekonstruerade "klassiska" uttalet inte möjligt att använda vid läsning av allt latin från det sena romerska kejsardömet och framåt, det vill säga en stor del av latinets historia.

3 Betydelsen för pedagogiken och EULALIA-projektet

---

* EULALIA-projektet – 2021

Ur pedagogisk synvinkel är det viktigt att läraren informerar eleverna om den med nödvändighet ensidiga naturen i det nyss beskrivna valet av uttal. Det kan vara nyttigt att, efter att en viss uttalsmodell har valts, lyssna på samma text uppläst också med det andra uttalet, så som det föreslås i de båda inspelade exemplen.

Projektet EULALIA grundar sig på att utvärdera elevernas förmåga att behärska det skrivna språket. Med tanke på det önskvärda utbytet av undervisningspraktiker, är det emellertid användbart med kännedom om de olika praktikerna i olika länder.

4 Förslag på litteratur

Bibliografin är oerhört omfattande, och här begränsad till några förslag för att ge orientering. På italienska är Traina 2002 referenshandboken, delvis tillsammans med motsvarande kapitel i Traina och Bernardi Perini 1998. På engelska förblir Allen 1989 en klassiker. När det gäller praktiken i skolor får hänvisas till Bonioli 1962, som det skulle vara användbart att uppdatera och översätta till andra europeiska språk. Om det nya enhetliga uttalet av det karolingiska latinet, jämför Milanese 2013, som hänvisar till R. Wrights forskning, i synnerhet Wright 1982 och Wright 2002. Viktig information härrör från grammatiska texter (De Paolis 2010) och texter om musik (t.ex. Milanese 2014). Vatikanens försök att göra det kyrkliga uttalet enhetligt under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet är mycket väl dokumenterade i otaliga dokument (artikeln av Henry 1936 är intressant eftersom den återger autentiska galenskaper på detta område. Man bör inte blanda ihop det rekonstruerade ”klassiska” uttalet med det nationella tyska: jämte nationella franska (bland andra Damas 1934) och engelska (Fowler 1937/1938); det förekommer också lokala tyska uttal (Wardale 1955, 33ff.). Ett exempel är uttalet av bokstavskombinationen *-gn-*, vilken det mest spridda ”vetenskapliga” uttalet föreslår inte skall uttalas som i tyska «Wagner» utan som i engelska «hangnail»: jfr Allen 1989 [23-25; 108-110] och redan Lindsay 1904.

Bibliografiska hänvisningar

Allen, W. Sidney

1989 *Vox latina: a guide to the pronunciation of classical Latin*, 2^a ed., 1965, Cambridge University Press, Cambridge.

Bonioli, Maria

1962 *La pronuncia del latino nelle scuole dall'antichità al Rinascimento*, I, Torino.

Damas, P.

1934 *La prononciation française du latin depuis le XVIe siècle*, «Revue des études latines», 12, s. 165-172.

De Paolis, Paolo

- 2010 *Problemi di grafia e pronunzia del latino nella trattatistica ortografica tardoantica*, in *Latin linguistics today: Akten des 15. Internationalen Kolloquiums zur Lateinischen Linguistik, Innsbruck, 4.-9. April 2009*, a cura di Peter Anreiter e Manfred Kienpointner, Innsbrucker Beiträge zur Sprachwissenschaft, Bd. 137, Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, Innsbruck, s. 57-74.
- Fowler, G. Herber
- 1937/1938 *Notes on the Pronunciation of Medieval Latin in England*, «History», n.s. 22, s. 97-109.
- Henry, H.
- 1936 *The Liturgical Pronunciation Of Latin*, «American Ecclesiastical Review», 94, Jan/Jun, s. 375-390.
- Lindsay, W. M.
- 1904 *The Pronunciation of Gn in Latin*, «Classical Review», 18, s. 402.
- Milanese, Guido
- 2013 *Il “nuovo latino” carolingio: alcune testimonianze*, in *Dal mondo antico all’universo medievale: nuove modulazioni di lingue e di culture*, a cura di Rosa Bianca Finazzi e Paola Pontani, EDUCatt, Milano, s. 73-91.
- 2014 *Sondaggi su grafie gregoriane e suono del latino*, «Latinitas: Commentarii linguae Latinae excolendae provehendae», n.s. 2, s. 51-68.
- Traina, Alfonso
- 2002 *L’alfabeto e la pronunzia del latino*, 5^a ed., Testi e manuali per l’insegnamento universitario del latino; 1, Quinta edizione con un’appendice, Patron, Bologna.
- Traina, Alfonso e Giorgio Bernardi Perini
- 1998 *Propedeutica al latino universitario*, 6^a ed., Testi e manuali per l’insegnamento universitario del latino, 9, Sesta edizione aggiornata a cura di Claudio Marangoni, Pàtron, Bologna.
- Wardale, Walter Lawrence
- 1955 *German pronunciation*, University of Edinburgh. Publications, language & literature (texts) series, 3, Edinburgh U.P., Edinburgh.
- Wright, Roger
- 1982 *Late Latin and Early Romance in Spain and Carolingian France*, ARCA. Classical and Medieval texts, papers and monographs, n.8, F. Cairns, Liverpool.
- 2002 *A sociophilological study of late Latin*, Utrecht studies in medieval literacy, 10, Brepols, Turnhout.